İçindekiler

Çağdaş Türk Toplumlarında Aile ve Evlilik İlişkileri 7
Dr. **Abulfez SÜLEYMANOV**

Hasta Yakınlarının Organ Bağışı İle İlgili Bilgi ve Tutumları 18
Öğr. Gör. Dr. **Sultan ÖZKAN** - Yrd. Doç. Dr. **Emel YILMAZ**

Okul Öncesi Eğitim Programında Uygulanan Aile Katılım Çalışmalarında
Baba Katılımının Yeri ve Önemi 30
Yrd. Doç. Dr. **Fatma Tezel ŞAHİN -** Dr. **Saide ÖZBEY**

Göç ve Kentleşme Sürecinde Kadınların "Görünürlüğü" 40
Öğr. Gör. Dr. **Sema BUZ**

Hemşirelikte Kültürel Yeterlik 51
Arş. Gör. **Fatma BAŞALAN İZ** - Prof. Dr. **Ayla BAYIK TEMEL**

Bir Sosyal Dışlanma Fotoğrafı - Engelli Bireylerin Toplumla Bütünleştirilmesine
Yönelik Tespit, Bilgilendirme ve Veri Tabanı Oluşturma Çalışması
(Özveri-Malatya) Projesi Araştırma Sonuçları 59
Sos. Hiz. Uzm. **Mahmut ÖZBULUT** - Arş. Gör. **Özge ÖZGÜR SAYAR**

Üniversite Öğrencilerinin Yaşlı İstismarına Yönelik Düşünceleri 77
Doç. Dr. **Gülten KARADENİZ -** Öğr. Gör. **Emre YANIKKEREM UÇUM**
Öğr. Gör. **Özden DEDELİ -** Öğr. **Serap ORAN -** Öğr. **Deniz TALAZ**
Öğr. **Sevil SÜRÜM**

Toplumsal Bir Sorun: Suçlu Çocuklar ve Ailenin Önemi 88
Yrd. Doç. Dr. **Figen EREŞ**

Temel Toplumsal Bir Kurum Olarak Ailenin Sosyoloji Öğretim Programlarında
Yer Alış Durumu 97
Arş. Gör. Dr. **Beyhan ZABUN**

Özel Gereksinimli Çocuğa Sahip Annelerde Sosyal Desteğin Önemi 104
Yrd. Doç. Dr. **Özlem ERSOY -** Arş. Gör. Uzm. **Neslihan ÇÜRÜK**

Aile ve Toplum
EĞİTİM-KÜLTÜR VE ARAŞTIRMA DERGİSİ

Hasta Yakınlarının Organ Bağışı ile İlgili Bilgi ve Tutumları[1]

• Öğr. Gör. Dr. Sultan ÖZKAN*
• Yrd. Doç. Dr. Emel YILMAZ**

Öz

Amaç: Günümüzde çeşitli nedenlerle artık tıbbi tedavisi mümkün olmayan son dönemdeki hastalıklarda kullanılan yöntemlerden birisi organ naklidir. Organ nakli konusunda ileri olduğu kabul edilen ülkelerde bile organ bağışı istenen düzeyde değildir ve bu konuda da kesin bir çözüm henüz bulunamamıştır. Bu sorunun kaynağında, halkın hayattayken ve öldükten sonra yakınlarının organlarını bağışlama konusunda çekimserliği yatmaktadır. Bu araştırma, hastanede yatan hastaların yakınlarının organ bağışı ile ilgili bilgi ve tutumlarını değerlendirmek amacıyla tanımlayıcı olarak planlanmış ve uygulanmıştır.

Gereç ve Yöntem: Araştırmaya, 15 Nisan–31 Mayıs 2007 tarihleri arasında Bandırma Mustafa Güven Karahan (160 yataklı) ve Kapıdağ Devlet Hastanelerinde (250 yataklı) yatarak tedavi gören hastaların yakınlarından araştırmaya katılmayı kabul eden 338 kişi alınmıştır. Veriler, araştırmacılar tarafından hazırlanan 26 soruluk anket formu aracılığı ile toplanmıştır. Araştırmanın yürütülmesi için kurumlardan yazılı izin ve çalışmaya katılan kişilerden araştırmanın amacı anlatıldıktan sonra onam alınmıştır. Verilerin analizi SPSS 11.0 bilgisayar istatistik paket programında değerlendirilmiş, verilerin analizinde tanımlayıcı istatistikler ve ki kare analizi kullanılmıştır.

Bulgular: Araştırma kapsamına alınan kişilerin yaş ortalaması 40.72±13.28, %73.1'i kadın, %76.9'u evli, %52.4'ü ilkokul mezunu %54.4'ü ev hanımı ve %71.0'i ilçede yaşamaktadır. Hasta yakınlarının %55.3'ünün organ bağışı konusunda bilgilerinin olduğu, %96.4'ünün organlarını bağışlamadığı, %75.4'ünün organ bağışında bulunmak istediği, %90.5'inin organ bağışının gerekliliğine inandığı, %92.0'ının ise organ bağışı için ne yapmak gerektiğini bilmediği saptanmıştır. Organ bağışlamama nedenleri sırasıyla; %20.4'ü hekimlere güvenmeme, %16.0'ı kişisel tercih, 10.9'u kararsızlık %9.5'i vücut bütünlüğünün bozulmasını istememe nedeniyle organlarını bağışlamak istemediklerini belirtmişlerdir.

Sonuç: Araştırma sonucunda; hasta yakınlarının organ bağışı konusunda bilgi eksiklikleri olduğu, organ bağışı konusunda tutum ve davranışlarının farklı olduğu ve organ bağışlamak isteyenlerin çok azının organ bağışında bulunduğu saptanmıştır. Bu bulgular hasta yakınlarının organ bağışı konusunda eğitime gereksinimleri olduğunu düşündürtmektedir.

Anahtar kelimeler: Organ bağışı, hasta yakınları, tutum, bilgi.

Abstract

Knowledge and Attitudes of Patients' Relatives Towards Organ Donation

Aim: Today, organ transplantation is only performed in patients who are in the terminal phase of disease. However, even countries with well-established cadaveric organ procurement systems are unable to provide the number of transplants required, and the solutions to this problem are still not clear. The hesitance of the people to donate their organs in life or after death lies in the core of this problem. This descriptive study was planned and applied to assess the knowledge and attitudes of hospitalized patients' relatives toward organ donation.

Material and Method: Total 338 voluntary people who hospitalized patients' relatives at Bandırma Mustafa Güven Karahan (160 beds) and Kapıdağ State Hospitals (250 beds) between the dates of April 15 and May 31, 2007 were enrolled in research. Data were collected using the questionnaire (26 items) which prepared by researchers. Before the study, permission was taken from the hospitals and persons. The analysis of the data was obtained by using descriptive statistical and chi-square test in SPSS 11.0.

Results: Mean age of person who participated in the study was 40.72±13.28 years.73.1% of them were woman, 76.9% were married, 52.4% had education in primary school level, 54.4% were housewife and 71.0% were living in district. It was determined that 55.3'% of the patients' relatives had information about the subject, 75.4% of the person were volunteers, 90.5% of the persons were believed in the necessity organ donation, 92.0% of them do not know where to apply. Reasons for refusal to donate organs were as follows: lack of confidence a doctor (20.4%), personal choice (16.0%), instability (10.9%) and didn't want to be cut into pieces of their body (9.5%).

Conclusion: As a conclusion, health knowledge of patients' relatives about organ transplantation was low. There was a difference between attitudes and behaviors about organ transplantation; the rate of organ donation was low in patients' relatives that went to donate. The results of this study suggested that training of patients' relatives on organ donation was essential

Key words: organ donation, patients' relatives, attitudes, knowledge.

(*) Balıkesir Üniversitesi, Bandırma Sağlık Yüksekokulu.
(**) Celal Bayar Üniversitesi, Manisa Sağlık Yüksekokulu.
(1) Bu araştırma; 04–08 Eylül 2007 tarihlerinde Gaziantep'te yapılan Türk Cerrahi ve Ameliyathane Hemşireliği kongresinde poster bildiri olarak sunulmuştur.

GİRİŞ

Vücutta görev yapamayacak kadar fonksiyon kaybı olan ve hatta bedene zararlı hale gelen bir organın yenisi ve sağlamı ile değiştirilmesi düşüncesi çok eski zamanlardan beri insanların ilgisini çekmiştir (Çelebi ve ark. 2002, Bölükbaş ve ark. 2004, Göz ve Gürelli 2007). Organ yetmezliği ya da kaybı nedeni ile yaşamı tehdit altında olan bireylerin hayatlarını kurtarmak, yaşam sürelerini ve kalitesini artırmak organ nakli ile mümkün olmaktadır. Organ bağışı, bir kişinin hayatta iken serbest iradesi ile tıbben yaşamı sona erdikten sonra doku ve organlarının başka hastaların tedavisi için kullanılmasına izin vermesi ve bunu belgelendirmesidir (Göz ve Gürelli 2007). Organ nakli ise, vücutta görevini yapamayan bir organın yerine canlı bir vericiden veya ölüden alınan sağlam bir organın nakledilmesidir. Bu işlem, günümüzde birçok kronik organ hastalıklarında uygulanan geçerli bir tedavi yöntemi olarak kabul edilmektedir. Organ nakli ile ilgili ilk bilgilere mitolojik bazı gravürlerde rastlanmakta ise de, tedavi edici amaçlarla kullanılmasının temelleri 19. yüzyılın başlarında ortaya atılmış ve önce hayvanlarda uygulanan deneysel çalışmalar, daha sonraları insanlar üzerinde yapılan çalışmalarla bugünkü biçimini almıştır (Özdağ 2001).

Organ nakilleri için organlar; canlı ve kadavra donörden sağlanabilir. Günümüzde kalp, karaciğer, böbrek, pankreas, ince bağırsak, kemik iliği, kan, deri, kornea gibi yaşamsal önemi olan pek çok organın nakli gerçekleştirilebilmektedir (Özmen ve ark.2008). Ülkemizde organ naklinde kullanılacak organ büyük oranda hastanın yakınları tarafından yapılan organ bağışıyla temin edilmektedir. Organ nakli konusunda ileri olduğu kabul edilen ülkelerde bile organ nakli aktivitesi istenen düzeyde değildir ve bu konuda da kesin bir çözüm henüz bulunamamıştır. Dünyada doku ve organlarının tümünü kadavra donörden sağlayan bir ülke yoktur (Yücetin ve ark. 2003). Avrupa ülkelerinde organ donörlerinin %80'i kadavra, %20'si canlı kaynaklı iken, Türkiye'de tam tersine %75'i canlı, %25'i kadavra kaynaklıdır (Bölükbaş ve ark. 2004). Organ bağışları, bir milyon nüfusa düşen kadavra donörlerle değerlendirilmektedir. Gelişmiş ülkelerde bir milyonda 20–30 olan kadavradan organ bağışı İspanya'da 33.6, Belçika'da 25.2, Kanada'da 14.1, Fransa'da 16.2, Yunanistan'da 4.5, ülkemizde ise 2.2'dir (Yaşar ve ark. 2008).

Günümüzde organ nakli için gerekli organın temininde yetersizlik, uygulamada engel oluşturmakta ve bu durum nakledilecek organ ihtiyacı ile temini arasındaki açığın gittikçe büyümesine neden olmaktadır (Naçar ve ark. 2001). Literatürde organ bağışı yetersizliğinin yasal, dinsel, eğitimsel vb birçok nedeni olduğu bildirilmektedir (Aksoy 2003). Organ bağışı konusundaki engeller araştırılırken, üzerinde en fazla durulan konulardan birisi de dini inançlardır. İnsanın yaşamının sürekliliği amacıyla yaşam kurtarıcı her türlü yöntemin kullanımını onaylayan İslam dini açısından organ bağışının herhangi bir sakıncası bulunmadığı Diyanet İsleri Başkanlığı Din İşleri Yüksek Kurulunun 3.3.1980 tarihli 396 sayılı kararı ile bildirilmiştir (Dontlu 2004).

Ülkemizde 1979 tarihine kadar organ nakli konusundaki kurallar, meslek örgütlerince belirlenerek uygulanırken, günümüzde 1979 yılında çıkarılan "Organ ve Doku Alınması, Saklanması, Aşılanması ve Nakli"ne ilişkin 2238 sayılı yasaya göre uygulamalar yapılmaktadır (Özdağ 2001). Bu yasada kişinin, organ ve dokularını bağışladığını belirten resmi veya yazılı bir vasiyeti yoksa yakınlarının rızası ile ölünün organ veya dokularının alınabileceği belirtilmekte, organ/doku alınmasına karşı olduğunu belirten bir beyanı varsa organ veya dokularının alınamayacağı ifade edilmektedir (Naçar ve ark. 2001). Bu yasada bir bedel veya başkaca çıkar karşılığı, organ ve doku alınması

ve satılmasının yasak olduğu belirtilmiştir (Dontlu 2004). Yasada da belirtildiği gibi organ bağışlamanın organlarını bağışlayan kişiye maddi olarak herhangi bir yükü bulunmamaktadır. Ayrıca organ nakline gereksinimi olan bireyin, tıbbi tedavi masraflarının oldukça fazla olduğu, bunun da bireye ve ülke ekonomisine olumsuz yönde yansıdığı unutulmamalıdır (Özmen ve ark.2008).

Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de önemli bir sağlık sorunu olan organ nakli için gerekli, ancak yetersiz sayıdaki organ bağışını arttırmak için halkın bilgilendirilmesi ve katılımlarının sağlanmasının gerekliliği ortadadır. Bunun için, toplumun bu konudaki düşünceleri, bilgisi, varsa organ bağışını ve katılımlarını olumsuz yönde etkileyen faktörlerin belirlenmesi gerekmektedir (Özdağ 2001).

Bu bilgilerden yola çıkılarak bu araştırma, hastanede yatan hastaların yakınlarının organ bağışı ile ilgili bilgi ve tutumlarını değerlendirmek amacıyla tanımlayıcı olarak planlanmış ve uygulanmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmaya, 15 Nisan–31 Mayıs 2007 tarihleri arasında Bandırma Mustafa Güven Karahan (160 yataklı) ve Kapıdağ Devlet Hastanelerinde (250 yataklı) yatarak tedavi gören hastaların yakınlarından araştırmaya katılmayı kabul eden 338 kişi alınmıştır. Veriler, araştırmacılar tarafından literatür doğrultusunda hazırlanan 26 soruluk anket formu aracılığı ile toplanmıştır. Anket formu sosyo-demografik özellikler (11 soru), organ bağışına yönelik bilgi (3 soru) ve tutumları (12 soru) içeren sorulardan oluşmuştur. Araştırmanın yürütülmesi için kurumlardan yazılı izin ve çalışmaya katılan kişilere araştırmanın amacı anlatıldıktan sonra sözel onam alınmıştır. Anket formları araştırmaya katılan kişilerin kendileri tarafından doldurulmuş ve anket formunun cevaplaması yaklaşık 15 dk sürmüştür.

Veriler, SPSS 11.0 bilgisayar istatistik paket programında değerlendirilmiş, verilerin analizinde tanımlayıcı istatistikler ve ki kare testi kullanılmıştır.

BULGULAR

Tablo 1'de görüldüğü gibi araştırmaya katılan hasta yakınlarının yaş ortalaması 40.72±13.28'dir. Araştırma grubunun %42'sinin cerrahi servislerde yatan hastaların yakınları olduğu, %73'inin kadın, %76.9'unun evli, % 52.4'ünün ilkokul mezunu, %80.2'sinin çocuk sahibi, %54.4'ünün ev hanımı olduğu saptanmıştır. Hasta yakınlarının %71.0'ının ilçede yaşadığı, %48.2'sinin sağlık güvencesinin SSK, %56.8'inin gelirinin giderine eşit, %28.1'inin kronik bir hastalığı olduğu belirlenmiştir.

Araştırmaya katılan hasta yakınlarının %55.3'ü organ bağışı ile ilgili bilgiye sahip olduğunu, %88.8'i bu bilgiyi televizyon ve radyodan aldığını, %77.2'si organ bağışı ile ilgili bilgilerini yeterli bulmadığını, %96.4'ü organlarını bağışlamadığını, %97.9'u organ bağış kartları olmadığını ifade etmişlerdir. Hasta yakınlarına organ bağışı ile ilgili düşünceleri sorulduğunda; %64.8'i hayatı kurtarmak için harcanan emeğe değdiğini, %90.5'i organ bağışının gerekliliğine inandığını, %75.4'ü organ bağışında bulunmak istediğini, %73.7'si öldükten sonra organlarını bağışlayacaklarını, %58.9'u yakınlarına organlarını bağışlayabileceğini, %92.0'ının organ bağışı için gerekli şartları bilmediklerini ve %65.7'si organ bağışını arttırmak için sağlık eğitimi yapılması gerektiğini bildirmişlerdir (Tablo 2).

Hasta yakınlarının ölümden sonra organları bağışlama nedenleri Tablo 3'de verilmiştir. Buna göre; araştırma grubunun %74.9'u birisinin hayatını kurtarmak, %44.1'i belki kendisinin de organa ihtiyacı olabileceği, %42.9'u bir insanlık görevi olduğu, %39.9'u organın çürüyüp gitmektense işe yaraması ve %37.6'sı öldükten sonra organının başkasında yaşaması gibi nedenlerle organ bağışı yapmak istediklerini belirtmişlerdir.

Tablo 1. Hasta Yakınlarını Tanıtıcı Özellikler (n=338)

Tanıtıcı özellikler	Sayı	%
Yaş ort: 40.72±13.28		
40 yaş ve altı	169	50.0
41 yaş ve üzeri	169	50.0
Klinik		
Dahili birimler	196	58.0
Cerrahi birimler	142	42.0
Cinsiyet		
Erkek	91	26.9
Kadın	247	73.1
Medeni durum		
Evli	260	76.9
Bekar /dul/boşanmış	78	23.1
Eğitim durumu		
İlkokul mezunu	177	52.4
Ortaokul mezunu	48	14.2
Lise mezunu	76	22.5
Yüksekokul mezunu	37	10.9
Çocuk sahibi olma durumu		
Çocuk yok	67	19.8
Çocuk var	271	80.2
Meslek		
Emekli	37	10.9
Ev hanımı	184	54.4
Memur	25	7.4
İşçi	43	12.7
Diğer	49	14.5
Yaşanan yer		
İl	28	8.3
İlçe	240	71.0
Köy/kasaba	70	20.7
Sosyal güvence		
Emekli Sandığı	53	15.7
SSK	163	48.2
Bağ-kur	74	21.9
Diğer	48	14.2
Gelir durumu		
Gelir giderden az	125	37.0
Gelirim giderime eşit	192	56.8
Gelirim giderimden fazla	21	6.2
Kronik bir hastalık olma durumu		
Evet	95	28.1
Hayır	243	71.9

Tablo 2. Hasta Yakınlarının Organ Bağışı ile İlgili Görüşleri (n=338)

Organ Bağışı ile İlgili Görüşler	Sayı	%
Organ bağışı hakkında bilgi sahibi olma durumu		
Evet	187	55.3
Hayır	151	44.7
Bilginin nereden alındığı (n=187)		
Televizyon, radyo	166	88.8
Gazete, dergi	11	5.9
Mesleki yayınlar	5	2.7
Diğer (çevre, özel eğitim)	5	2.7
Organ bağışı konusundaki bilgileri yeterli bulma durumu		
Evet	77	22.8
Hayır	261	77.2
Organları bağışlama durumu		
Evet	12	3.6
Hayır	326	96.4
Organ bağış kartı olma durumu		
Evet	7	2.1
Hayır	331	97.9
Organ bağışı hakkında düşünceler		
Korkutucu ve çok tehlikeli bir ameliyat	49	14.5
İnsan sevgisini yaşatmak	49	14.5
Hayatı kurtarmak için harcanan emeğe değer	219	64.8
Dinen yasak	21	6.2
Organ bağışının gerekliliğine inanma		
Evet	306	90.5
Hayır	32	9.5
Organ bağışında bulunmak isteme durumu		
Evet	255	75.4
Hayır	83	24.6
Organ bağışında bulunma zamanı (n=255)		
Yaşarken	15	5.9
Öldükten sonra	188	73.7
Her ikisi	52	20.4
Yakınlarına organlarını bağışlama durumu		
Evet	199	58.9
Hayır	139	41.1
Organlarınızı parayla bağışlama (satma) durumu		
Evet	36	10.7
Hayır	302	89.3
Organ bağışı için gerekli şartları bilme durumu		
Evet	27	8.0
Hayır	311	92.0
Organ bağışını arttırmanın yolları		
Sağlık eğitimi	222	65.7
Donörler için ayrıcalıklar	6	1.8
Medya	60	17.8
Bilmiyorum	50	14.8

Tablo 3. Hasta Yakınlarının Ölümden Sonra Organları Bağışlama Nedenleri (n=338)

Bağışlama Nedenleri*	Sayı	%
Birisinin hayatını kurtarmak	253	74.9
Öldükten sonra organın başkasında yaşaması	127	37.6
Belki kendisinin de organa ihtiyacı olabileceği	149	44.1
İnsanlık görevi	145	42.9
Organın çürüyüp gitmektense işe yarıyor olması	135	39.9
Medyadan etkilenme	13	3.8
Yakın akraba ya da arkadaşlardan etkilenme	7	2.1
Heyecan arama	3	0.9
Diğerleri için organ bağışlamayı isteme	4	1.2
Diğerlerinden saygı görme	6	1.8
Dini inançlar	17	5.0
Nedeni yok	4	1.2

*Sadece evet cevapları alınmıştır.

Araştırma grubunun organ bağışlamama nedenlerine bakıldığında; %20.4'ü hekimlere güvenmeme, %16.0'ı kişisel tercih, %10.9'u kararsızlık %9.5'i vücut bütünlüğünün bozulmasını istememe nedeniyle organlarını bağışlamak istemediklerini belirtmişlerdir (Tablo 4).

Tablo 4. Hasta Yakınlarının Ölümden Sonra Organları Bağışlamama Nedenleri (n=338)

Bağışlamama Nedenleri*	Sayı	%
Organ bağışına karşı olma	30	8.9
Dini inançlar	28	8.3
Bağışlanmış organları uygunsuz kullanmak	29	8.6
Ailenin organ bağışına karşı olması	10	3.0
Vücut bütünlüğünün bozulmasını istememek	32	9.5
Korku, kendini hazır hissetmeme	23	6.8
Ölüm hakkındaki geleneksel fikirler	28	8.3
Kararsızlık	37	10.9
Hekimlere güvensizlik	69	20.4
Cesede eziyet	29	8.6
Kendisini organ nakline uygun bulmama	14	4.1
Medyadan etkilenme	26	7.7
Kişisel tercih	54	16.0
Beyin ölümü olsa bile kalbi çalışırken organ alınması	25	7.4
Organ bağışı hakkında yeterli bilgiye sahip olmama	14	4.1
Belirli bir nedeni yok	12	3.6

*Sadece evet cevapları alınmıştır.

Hasta yakınlarının bazı demografik özellikleri ile organ bağışı yapmak isteme durumu karşılaştırıldığında; yaş, cinsiyet, meslek ve yaşanan yer arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmamasına rağmen (p>0.05), eğitim düzeyi ve yakınlarına organlarını bağışlama durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur (p<0.05). Eğitim düzeyinde farkı yaratan grup ilkokul mezunu olma durumudur (Tablo 5).

Tablo 5. Hasta Yakınlarının Bazı Demografik Özellikleri İle Organ Bağışı Yapmak İsteme Durumunun Karşılaştırılması

Sosyo-demografik Özellikler	ORGAN BAĞIŞINDA BULUNMAK İSTEME				İstatistiksel Değer
	Evet		Hayır		
	Sayı	%	Sayı	%	
Yaş					
40 yaş ve altı	135	79.9	34	20.1	χ^2 =3.593 p=0.058
41 ve üzeri	120	71.0	49	29.0	
Cinsiyet					
Erkek	75	82.4	16	17.6	χ^2 =3.269 p=0.071
Kadın	180	72.9	67	27.1	
Meslek					
Emekli	29	78.4	8	21.6	χ^2 = 7.013 p=0.135
Ev hanımı	130	70.7	54	29.3	
Memur	18	72.0	7	28.0	
İşçi	37	86.0	6	14.0	
Diğer	41	83.7	8	16.3	
Eğitim düzeyi					
İlkokul	119	67.2	58	32.8	χ^2 =14.107 p= 0.003
Ortaokul	40	83.3	8	16.7	
Lise	63	82.9	13	17.1	
Yüksekokul	33	89.2	4	10.8	
Yaşanan yer					
İl	24	85.7	4	14.3	χ^2 = 4.392 p= 0.111
İlçe	184	76.7	56	23.3	
Köy/kasaba	47	67.1	23	32.9	
Yakınlarına organlarını bağışlama					
Evet	170	85.4	29	14.6	χ^2 = 26.033 p=0.000
Hayır	85	61.2	54	38.8	

χ^2: Pearson Ki kare

TARTIŞMA

Tarihsel gelişimine bakıldığında organ nakli konusunda ilerlemeler olmasına karşın yine de arzulanan düzeye ulaşılamadığı görülmektedir. Buna yol açan birçok olumsuz etkenin yanında organ bağışlarındaki sayısal azlık bunlardan birisini oluşturmaktadır (Çelebi ve ark. 2002). Çelebi ve ark. (2002) sağlık çalışanı olan ve olmayanların organ bağışına bakış açılarını değerlendirdikleri çalışmalarında organ bağışlama oranını sağlık çalışanlarında %4.1, sağlık çalışanı olmayanlarda %3.2 olarak belirlemişlerdir.

Taner ve ark.'nın (2002) Kırıkkale'de yaptıkları çalışmada araştırmaya katılan hastaların hiçbirinin organ bağışında bulunmadığı saptanmıştır. Kalp damar cerrahisi kliniğine başvuran hasta ve yakınları ile yapılan çalışmada; organ naklini kabul edenler %88, reddedenler %12 olarak bulunmuştur (Alat ve ark. 2007).

Yurt dışında yapılan çalışmalarda; Çin'de halkın %70'i (Liu ve ark.1997), öğrencilerin %61.3'ü (Chen ve ark. 2006), Hong Kong'da ise halkın %60.3'ünün organ bağışlamaya istekli olduğu bildirilmiştir (Yeung ve ark. 2003). Başka bir çalışmada organ bağışlamayı isteme oranı %64.5 olarak saptanmıştır (Golchet ve ark. 2000). Fransız halkı ile yapılan diğer bir çalışmada halkın %90'ının organ bağışını kabul ettiği belirtilmiştir (Cantarovich 2005). Avrupa ülkelerinde ailelerin organ bağışını red oranı yaklaşık %30 olarak bildirilmiştir (Schutte 2002). Bu çalışmada ise hasta yakınlarının %3.6'sının organlarını bağışladığı, %75.4'ünün organ bağışında bulunmak istediği saptanmıştır (Tablo 2). Araştırmamızda incelenen grubun organ bağışında bulunma istekleri, diğer çalışmalardan elde edilen bulgulardan daha yüksek bulunmuştur. Bu sonuç sevindiricidir ve katılımcıların çoğunluğunun organ bağışının önemini kavradıklarını düşündürtmektedir.

Ülkemizde organ bağışı ile ilgili ilk yasanın 1979 yılında çıkarılması, 1982 yılında gözden geçirilmesi ve yeni şeklinin yürürlüğe girmesi ile organ bağışı konusuna hukuki yönden bir zemin hazırlanmıştır. Bu yasada kişinin, organ ve dokularını bağışladığını gösterir resmi ya da yazılı bir vasiyeti yoksa yakınlarının rızası ile ölünün organ ve dokularının alınabileceği belirtilmektedir (Naçar ve ark. 2001). Araştırma kapsamında, hasta yakınlarının %5.9'u organlarını yaşarken, %73.7'si öldükten sonra bağışlamak istediklerini belirtmişlerdir (Tablo 2). Öldükten sonra organlarını bağışlama oranının yüksek olma nedeninin kişinin yaşarken ölümünü düşünmek istememesi ve bu konuda kendisi ile ilgili karar vermekten kaçınması ile ilişkili olabileceği düşünülmektedir.

İngiltere'de Güney Asya kökenli kişiler ile yapılan bir çalışmada kişilerin %16'sının organ bağış kartı olduğu saptanmıştır (Ahmed ve ark. 1999). Suudi Arabistan'da yapılan başka bir çalışmada kadavradan organ bağışının hasta yakınlarının kabul etmemesi ve sadece %13'ünün organ bağış kartı taşıması nedeni ile düşük olduğu bildirilmiştir (Al Sebayel ve Khalaf 2004). Bu araştırmada grubun %90.5'i organ bağışının gerekliliğine inanmasına ve %75.4'ünün organ bağışında bulunmak istemesine karşın, sadece %3.6'sının organlarını bağışladığı ve %2.1'inin organ bağış kartı olduğu saptanmıştır (Tablo 2). Bu durumun organ bağışı öncesinde yapılacakların tam bilinmemesinden kaynaklandığı kanısındayız.

Yapılan birçok çalışmada görsel ve yazılı yayınların organ bağışı konusunda toplumun bilgilendirilmesinde etkili olduğu görülmüştür (Akgün ve ark. 2002, Bölükbaş ve ark. 2004, Yaşar ve ark. 2008, Özmen ve ark.2008). Bu araştırmaya katılan kişilerin %55.3'ü organ bağışı hakkında bilgisi olduğunu ve %88.8'inin sahip oldukları bu bilgileri radyo ve televizyon aracılığı ile edindiklerini ifade etmişlerdir (Tablo 2). Organ bağışı konusunda en

çok bilgi edinilen kaynak olarak medyanın gösterilmesi literatür bulguları ile paralellik göstermektedir. Bu sonuç, organ nakli ve organ bağışı konusunda medya ile olumlu ilişkiler içinde bulunulmasının ve medyanın doğru yönlendirilmesinin organ bağışındaki önemini ortaya koymaktadır.

Antalya ilinde görev yapan 291 din görevlisi ile yapılan çalışmada bu kişilerin %86'sı organ bağışının bir insanlık görevi olduğunu ifade etmişlerdir (Keçecioğlu ve ark. 2000). Üniversite öğrencileri ile yapılan çalışmalarda da öğrenciler organ bağışı ile ilgili olarak hayat kurtarmak, çürüyüp gidecek olan organın işe yaraması, öldükten sonra organının başkasında yaşaması gibi nedenlerle organlarını bağışlamayı düşündüklerini belirtmişlerdir (Bölükbaşı ve ark. 2004, Özer ve ark. 2008). Bu araştırmadan elde edilen bulgular da literatüre benzer bulunmuştur (Tablo 3).

Sağlık çalışanı olan ve olmayan kişiler ile yapılan bir çalışmada, organ bağışlamayı reddeden sağlık çalışanlarında en sık nedenler; korku (%28.7), dini inanç (%17.1) ve hekimlere güvensizlik (%11.6) iken bu oranlar sağlık çalışanı olmayanlarda sırasıyla %17.4, %20 ve %20 olarak bulunmuştur (Çelebi ve ark. 2002). Din görevlileri ile yapılan araştırmada, organ bağışlamama nedenleri; organlarının kendilerinin onaylamadığı kişilere nakledileceğinden korkma (%28), organ bağışının İslam dinine göre uygun olmadığını düşünme (%17), yakınlarının vücut bütünlüğünün bozulmasını istememe (%17) ve yakınlarının tam ölmeden organlarının alınacağını düşünme (%10) olarak belirtilmiştir (Keçecioğlu ve ark. 2000). Alat ve ark.'nın (2007) çalışmasında hasta ve hasta yakınları organ nakli red nedenleri; dine aykırı olma (%29), tüm organların tam olması (%20), hastalık bulaşması (%10), diğer nedenler (%13) olarak saptanmıştır. Bu araştırmada araştırma grubunun organ bağışlamama nedenleri; %20.4'ü hekimlere güvenmeme, %16.0'ı kişisel tercih, %10.9'u kararsızlık %9.5'i vücut bütünlüğünün bozulmasını istememe nedeniyle organlarını bağışlama istemediklerini belirtmişlerdir (Tablo 4).

Golchet ve ark.(2000) kişilerin organ bağışına karşı çıkmalarında, büyük oranda dini inanışların, daha az oranda ise kişisel korkuların, vücut bütünlüğüne yönelik kaygıların rol oynadığı vurgulanmaktadır. Bu çalışmada organ bağışlama nedeni olarak din (%8.3) diğer nedenlerden daha düşük bulunmuştur. Nitekim, Keçecioğlu (2000), Dutra ve ark.(2004), Göz ve ark. (2006) organ bağışı ile ilgili olarak yapmış oldukları araştırmaların sonuçları da dini inançların organ bağışı üzerinde olumsuz etkisinin fazla olmadığını ortaya koymaktadır. Diyanet İşleri Başkanlığı Din İşleri Yüksek Kurulunun da organ bağışını insanın insana yapabileceği en büyük yardım olarak tanımlamış olması nedeniyle, ülkemizde dini inançların organ bağışını olumsuz boyutta etkileyecek kadar etkili olmadığı düşünülmektedir (Dontlu 2004). Din işlerinden sorumlu kurumların, yapacağı açıklamalarla bu oranların daha da yükseleceği düşünülmektedir. Yine Özdağ'ın (2001), farklı ülkelerde toplumun organ bağışına bakışını incelediği çalışmasında; gelişmiş Batı toplumları ile gelişmekte olan ülkeler ve doğu toplumlarında konuya ilişkin görüş ve kabulde dinsel farklılıklar olsa da, bireylerin yaş, cinsiyet ve eğitimlerinin organ bağışında daha belirleyici olduğu bildirilmiştir. Araştırma bulgularımız literatür bulgularını destekler niteliktedir.

Alat ve ark.'nın (2007) çalışmalarında organ naklini kabul edenlerin en sık 30-50 yaş arasında olduğu ve organ naklini kabul edenler ve etmeyenler arasında cinsiyet dağılımı açısından fark olmadığı bulunmuştur. İki grubun eğitim düzeylerinin dağılımı arasında istatistiksel fark saptanmış üniversite mezunu ve üzeri eğitim düzeyine sahip olanlar organ naklini daha sıklıkla kabul etmişlerdir. Bu çalışmada 40 yaş ve altındaki grubun, erkeklerin ve yüksekokul mezunu olan kişilerin daha fazla

organ bağışında bulunmak istedikleri saptanmıştır (Tablo 5). Organ naklini kabul edenlerin çoğunlukla üniversite mezunu olması eğitimin önemini vurgulamaktadır.

Yurt dışında yapılan bir çalışmada canlı vericilerin daha çok kırsal kesim insanlarından elde edildiği bildirilmekle birlikte (Pontin ve ark. 1999), bu çalışmada ilde yaşayan kişilerin daha fazla organ bağışında bulunmak istedikleri belirlenmiştir (Tablo 5). Bulgular literatür bulgularına uygunluk göstermemektedir. Bu farkın bizim ülkemizde kırsal kesimde yaşayan halkın eğitim seviyesinin daha düşük olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Katar'da yapılan bir çalışmada Katar'lı olan ve olmayan halkın birinci derece yakınlarına organ bağışlama oranı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmamış ve her iki grupta da bağış yapma oranı düşük bulunmuştur (El-Shoubaki ve Bener 2005). Bu çalışmada birinci derece yakınlarına kendi organlarını bağışlamak isteyenlerin sayısı istemeyenlerden yüksektir (Tablo 5). Bu sevindirici bir durumdur. Araştırmadan elde edilen sonuç literatür bulgularını desteklememektedir.

SONUÇ

Araştırma sonucunda; hasta yakınlarının organ bağışı konusunda bilgi eksiklikleri, tutum ve davranışlarının farklı olduğu, organ bağışlamak isteyenlerin çok azının organ bağışında bulundukları saptanmıştır.

Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda;

Yaşanılan bölgenin kültür, değer, inanç ve geleneklerini dikkate alan, sorunun önemini ve kişilerin farkındalıklarını arttıran, konuya ilgi duymalarını ve bilgilenmelerini sağlayan sağlık eğitim programlarının medya ile işbirliği içinde hazırlanması,

Yapılacak bu eğitimlerin, bilgilendirmenin belirli bir program çerçevesinde ve konunun uzmanı kişilerce yapılması,

Özellikle TV'de yerel-ulusal sanatçı ve sevilen kişilerin, organ bağışı/nakline yönelik programlarda rol alması ve öncülük etmelerinin sağlanması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

Ahmed W, Harris S, Brown E. (1999). Attitutes to organ donation among South Asians in an English high street. J R Soc Med, 92 (12):626-627.

Akgün S, Tokalak I, Erdal R. (2002). Attitudes and behavior related to organ donation and transplantation: a survey of university students. Transplant Proc, 34(6): 2009-2011

Aksoy Ş. (2003). Kadavradan organ bağışını artırmaya yönelik bir öneri. T Klin Tıp Etiği-Hukuku-Tarihi, 11:189-194.

Al Sebayel MIM, Khalaf H. (2004). Knowledge and attitude of ıntensivists toward organ donation in Riyadh. Saudi Arabia. Transplantation Proceedings, 36:1883–1884.

Alat İ, Akpınar MB, Eğri M, Aydın N, Aydemir İK, Aldemir M, Eroğlu T, Özgür B, Erbaş F, Nisanoğlu V. (2007). Doku ve organ naklinde hasta ve yakınlarının görüşleri. Anadolu Kardiyol Derg,7: 316-317.

Bölükbaş N, Eyüpoğlu A, Kurt P. (2004). Organ bağışı hakkında üniversite öğrencilerinin düşünceleri. O.M.Ü. Tıp Dergisi, 21(2): 73–77.

Cantarovich F. (2005). Influence of socioeconomic and ethical factors on people's behaviour regarding the use of cadaveric organs. Transplantation Proceedings, 37: 539–542.

Chen JX, Zhang TM, Lim FL, Wu HC, Lei TF, Yeong PK, Xia SJ. (2006). Current knowledge and attitudes about organ donation and transplantation among Chinese university students. Transplantation Proceedings, 38: 2761–2765.

Çelebi F, Balık AA, Yılmaz İ, Polat KY. (2002). Doğu Anadolu Bölgesi insanı organ bağısına nasıl bakıyor?. T Klin Tıp Etiği-Hukuku-Tarihi,10:34-38.

Dontlu AÇ. (2004). Organ bağışı ve naklinde etik, dinsel ve yasal yaklaşımlar. Diyaliz Transplantasyon ve Yanık, 15 (2): 69-76.

Dutra MM, Bonfim TA, Pereira IS, Figueiredo IC, Dutra AM & Lopes AA. (2004). Knowledge about transplantation and attitudes toward organ donation: a survey among medical students in northeast Brazil. Transplantation Proceedings, 36: 818–820.

El-Shoubaki H, Bener A. (2005). Public Knowledge and attitudes toward organ donation and transplantation: A cross-cultural study. Transplantation Proceedings, 37:1993–1997.

Golchet G, Carr J, Harris MG. (2000). Why don't we have enough cornea donors? A literature review and survey. Optometry, 71:318-28.

Göz F, Gürelli ŞŞ. (2007). Yoğun bakım hemşirelerinin organ bağışı ile ilgili düşünceleri. Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi, 2(5): 77-88.

Göz, F., Göz, M., ve Erkan, M. (2006). Knowledge and attitudes of medical, nursing, dentistry and health technician students towards organ donation: a pilot study, Journal of Clinical Nursing 15: 1371–1375.

Kececioglu N, Tuncer M, Yücetin L, Akaydın M, Yakupoğlu G. (2000). Attitudes of religious people in Turkey regarding organ donation and transplantation. Transplantation Proceedings, 32: 629–630.

Liu Y, Lei H, Qui F. (1997). Investigation of attitudes towards organ transplantation in young people in China. Chin Med J (Engl), 110(3):210-215.

Naçar M, Çetinkaya F, Kanyılmaz D, Tokgöz B, Utaş C. (2001). Hekim adaylarının organ nakline bakış açıları. Türk Nefroloji Diyaliz ve Transplantasyon Dergisi,10(2):123-128.

Özdağ N. (2001). Organ nakli ve bağışına toplumun bakışı. C. Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, 5(2): 46-55.

Özer FG, Karamanoğlu AY, Beydağ KD, Fidancıoğlu H, Akıncı E, Şanlı D, Tembelo D, Bozkurt L, Urak S. (2008). Sağlık Yüksekokulunda öğrenim gören bir grup öğrencinin organ nakli/bağışına yönelik görüşleri ve bilgi düzeylerine eğitimin etkisi. TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni, 7(1): 39–46.

Özmen, D, Çetinkaya, AÇ. Sarizeybek, B, Zeybek A. (2008). Celal Bayar Üniversitesi Manisa Sağlık Yüksekokulu öğrencilerinin organ bağısına ilişkin bilgi ve görüşleri. Türkiye Klinikleri J Med Sci , 28:311–318.

Pontin AR, Botha J, Poscoe MD, Kahn D. (1999). Does rural follow-up of renal allografts give impared graft survival in a thirt-world country? Transplantation Proceedings, 31:3279.

Schutte G. (2002). 25 years of organ donation: European initiatives to increase organ donation. Transplant Proc, 34(6):2005-2006.

Taner P, Akarsu C, Ergin A, Dervişoğulları S. (2002). Kırıkkale ilinde organ bağışı ve keratoplastiye yaklaşım. T Klin Oftalmoloji,11:122-125.

Yaşar M, Oğur R, Uçar M, Göçgeldi E, Yaren H, Tekbaş FÖ, Korkmaz A. (2008). Bir Sağlık Meslek Yüksekokulu son sınıf öğrencilerinin organ bağışı konusundaki tutumları ve tutumlarına etki eden faktörler. Genel Tıp Dergisi,18 (1): 33- 37.

Yeung I, Kong SH, Lee J. Attitudes towards organ donation in Hong Kong. Soc Sci Med 2000; 50(11): 1643-54.

Yücetin L, Keçecioğlu N, Ersoy FF. (2003). Türkiye'de organ bağışı ve nakline bir bakış. Diyaliz Transplantasyon ve Yanık,14 (2):115-118.

Aile ve Toplum Yıl: 11 Cilt: 5 Sayı: 17 Nisan-Mayıs-Haziran 2009
ISSN: 1303-0256
Aile ve Toplum
EĞİTİM-KÜLTÜR VE ARAŞTIRMA DERGİSİ

Hasta Yakınlarının Organ Bağışı ile İlgili Bilgi ve Tutumları[1]

• Öğr. Gör. Dr. Sultan ÖZKAN*
• Yrd. Doç. Dr. Emel YILMAZ**

Öz

Amaç: Günümüzde çeşitli nedenlerle artık tıbbi tedavisi mümkün olmayan son dönemdeki hastalıklarda kullanılan yöntemlerden birisi organ naklidir. Organ nakli konusunda ileri olduğu kabul edilen ülkelerde bile organ bağışı istenen düzeyde değildir ve bu konuda da kesin bir çözüm henüz bulunamamıştır. Bu sorunun kaynağında, halkın hayattayken ve öldükten sonra yakınlarının organlarını bağışlama konusunda çekimserliği yatmaktadır. Bu araştırma, hastanede yatan hastaların yakınlarının organ bağışı ile ilgili bilgi ve tutumlarını değerlendirmek amacıyla tanımlayıcı olarak planlanmış ve uygulanmıştır.

Gereç ve Yöntem: Araştırmaya, 15 Nisan–31 Mayıs 2007 tarihleri arasında Bandırma Mustafa Güven Karahan (160 yataklı) ve Kapıdağ Devlet Hastanelerinde (250 yataklı) yatarak tedavi gören hastaların yakınlarından araştırmaya katılmayı kabul eden 338 kişi alınmıştır. Veriler, araştırmacılar tarafından hazırlanan 26 soruluk anket formu aracılığı ile toplanmıştır. Araştırmanın yürütülmesi için kurumlardan yazılı izin ve çalışmaya katılan kişilerden araştırmanın amacı anlatıldıktan sonra onam alınmıştır. Verilerin analizi SPSS 11.0 bilgisayar istatistik paket programında değerlendirilmiş, verilerin analizinde tanımlayıcı istatistikler ve ki kare analizi kullanılmıştır.

Bulgular: Araştırma kapsamına alınan kişilerin yaş ortalaması 40.72±13.28, %73.1'i kadın, %76.9'u evli, %52.4'ü ilkokul mezunu %54.4'ü ev hanımı ve %71.0'i ilçede yaşamaktadır. Hasta yakınlarının %55.3'ünün organ bağışı konusunda bilgilerinin olduğu, %96.4'ünün organlarını bağışlamadığı, %75.4'ünün organ bağışında bulunmak istediği, %90.5'inin organ bağışının gerekliliğine inandığı, %92.0'ının ise organ bağışı için ne yapmak gerektiğini bilmediği saptanmıştır. Organ bağışlamama nedenleri sırasıyla; %20.4'ü hekimlere güvenmeme, %16.0'ı kişisel tercih, 10.9'u kararsızlık %9.5'i vücut bütünlüğünün bozulmasını istememe nedeniyle organlarını bağışlamak istemediklerini belirtmişlerdir.

Sonuç: Araştırma sonucunda; hasta yakınlarının organ bağışı konusunda bilgi eksiklikleri olduğu, organ bağışı konusunda tutum ve davranışlarının farklı olduğu ve organ bağışlamak isteyenlerin çok azının organ bağışında bulunduğu saptanmıştır. Bu bulgular hasta yakınlarının organ bağışı konusunda eğitime gereksinimleri olduğunu düşündürtmektedir.

Anahtar kelimeler: Organ bağışı, hasta yakınları, tutum, bilgi.

Abstract

Knowledge and Attitudes of Patients' Relatives Towards Organ Donation

Aim: Today, organ transplantation is only performed in patients who are in the terminal phase of disease. However, even countries with well-established cadaveric organ procurement systems are unable to provide the number of transplants required, and the solutions to this problem are still not clear. The hesitance of the people to donate their organs in life or after death lies in the core of this problem. This descriptive study was planned and applied to assess the knowledge and attitudes of hospitalized patients' relatives toward organ donation.

Material and Method: Total 338 voluntary people who hospitalized patients' relatives at Bandırma Mustafa Güven Karahan (160 beds) and Kapıdağ State Hospitals (250 beds) between the dates of April 15 and May 31, 2007 were enrolled in research. Data were collected using the questionnaire (26 items) which prepared by researchers. Before the study, permission was taken from the hospitals and persons. The analysis of the data was obtained by using descriptive statistical and chi-square test in SPSS 11.0.

Results: Mean age of person who participated in the study was 40.72±13.28 years.73.1% of them were woman, 76.9% were married, 52.4% had education in primary school level, 54.4% were housewife and 71.0% were living in district. It was determined that 55.3'% of the patients' relatives had information about the subject, 75.4% of the person were volunteers, 90.5% of the persons were believed in the necessity organ donation, 92.0% of them do not know where to apply. Reasons for refusal to donate organs were as follows: lack of confidence a doctor (20.4%), personal choice (16.0%), instability (10.9%) and didn't want to be cut into pieces of their body (9.5%).

Conclusion: As a conclusion, health knowledge of patients' relatives about organ transplantation was low. There was a difference between attitudes and behaviors about organ transplantation; the rate of organ donation was low in patients' relatives that went to donate. The results of this study suggested that training of patients' relatives on organ donation was essential

Key words: organ donation, patients' relatives, attitudes, knowledge.

(*) Balıkesir Üniversitesi, Bandırma Sağlık Yüksekokulu.
(**) Celal Bayar Üniversitesi, Manisa Sağlık Yüksekokulu.
(1) Bu araştırma; 04–08 Eylül 2007 tarihlerinde Gaziantep'te yapılan Türk Cerrahi ve Ameliyathane Hemşireliği kongresinde poster bildiri olarak sunulmuştur.

Aile ve Toplum Yıl: 11 Cilt: 5 Sayı: 17 Nisan-Mayıs-Haziran 2009
ISSN: 1303-0256

GİRİŞ

Vücutta görev yapamayacak kadar fonksiyon kaybı olan ve hatta bedene zararlı hale gelen bir organın yenisi ve sağlamı ile değiştirilmesi düşüncesi çok eski zamanlardan beri insanların ilgisini çekmiştir (Çelebi ve ark. 2002, Bölükbaş ve ark. 2004, Göz ve Gürelli 2007). Organ yetmezliği ya da kaybı nedeni ile yaşamı tehdit altında olan bireylerin hayatlarını kurtarmak, yaşam sürelerini ve kalitesini artırmak organ nakli ile mümkün olmaktadır. Organ bağışı, bir kişinin hayatta iken serbest iradesi ile tıbben yaşamı sona erdikten sonra doku ve organlarının başka hastaların tedavisi için kullanılmasına izin vermesi ve bunu belgelendirmesidir (Göz ve Gürelli 2007). Organ nakli ise, vücutta görevini yapamayan bir organın yerine canlı bir vericiden veya ölüden alınan sağlam bir organın nakledilmesidir. Bu işlem, günümüzde birçok kronik organ hastalıklarında uygulanan geçerli bir tedavi yöntemi olarak kabul edilmektedir. Organ nakli ile ilgili ilk bilgilere mitolojik bazı gravürlerde rastlanmakta ise de, tedavi edici amaçlarla kullanılmasının temelleri 19. yüzyılın başlarında ortaya atılmış ve önce hayvanlarda uygulanan deneysel çalışmalar, daha sonraları insanlar üzerinde yapılan çalışmalarla bugünkü biçimini almıştır (Özdağ 2001).

Organ nakilleri için organlar; canlı ve kadavra donörden sağlanabilir. Günümüzde kalp, karaciğer, böbrek, pankreas, ince bağırsak, kemik iliği, kan, deri, kornea gibi yaşamsal önemi olan pek çok organın nakli gerçekleştirilebilmektedir (Özmen ve ark.2008). Ülkemizde organ naklinde kullanılacak organ büyük oranda hastanın yakınları tarafından yapılan organ bağışıyla temin edilmektedir. Organ nakli konusunda ileri olduğu kabul edilen ülkelerde bile organ nakli aktivitesi istenen düzeyde değildir ve bu konuda da kesin bir çözüm henüz bulunamamıştır. Dünyada doku ve organlarının tümünü kadavra donörden sağlayan bir ülke yoktur (Yücetin ve ark. 2003). Avrupa ülkelerinde organ donörlerinin %80'i kadavra, %20'si canlı kaynaklı iken, Türkiye'de tam tersine %75'i canlı, %25'i kadavra kaynaklıdır (Bölükbaş ve ark. 2004). Organ bağışları, bir milyon nüfusa düşen kadavra donörlerle değerlendirilmektedir. Gelişmiş ülkelerde bir milyonda 20–30 olan kadavradan organ bağışı İspanya'da 33.6, Belçika'da 25.2, Kanada'da 14.1, Fransa'da 16.2, Yunanistan'da 4.5, ülkemizde ise 2.2'dir (Yaşar ve ark. 2008).

Günümüzde organ nakli için gerekli organın temininde yetersizlik, uygulamada engel oluşturmakta ve bu durum nakledilecek organ ihtiyacı ile temini arasındaki açığın gittikçe büyümesine neden olmaktadır (Naçar ve ark. 2001). Literatürde organ bağışı yetersizliğinin yasal, dinsel, eğitimsel vb birçok nedeni olduğu bildirilmektedir (Aksoy 2003). Organ bağışı konusundaki engeller araştırılırken, üzerinde en fazla durulan konulardan birisi de dini inançlardır. İnsanın yaşamının sürekliliği amacıyla yaşam kurtarıcı her türlü yöntemin kullanımını onaylayan İslam dini açısından organ bağışının herhangi bir sakıncası bulunmadığı Diyanet İsleri Başkanlığı Din İşleri Yüksek Kurulunun 3.3.1980 tarihli 396 sayılı kararı ile bildirilmiştir (Dontlu 2004).

Ülkemizde 1979 tarihine kadar organ nakli konusundaki kurallar, meslek örgütlerince belirlenerek uygulanırken, günümüzde 1979 yılında çıkarılan "Organ ve Doku Alınması, Saklanması, Aşılanması ve Nakli"ne ilişkin 2238 sayılı yasaya göre uygulamalar yapılmaktadır (Özdağ 2001). Bu yasada kişinin, organ ve dokularını bağışladığını belirten resmi veya yazılı bir vasiyeti yoksa yakınlarının rızası ile ölünün organ veya dokularının alınabileceği belirtilmekte, organ/doku alınmasına karşı olduğunu belirten bir beyanı varsa organ veya dokularının alınamayacağı ifade edilmektedir (Naçar ve ark. 2001). Bu yasada bir bedel veya başkaca çıkar karşılığı, organ ve doku alınması

ve satılmasının yasak olduğu belirtilmiştir (Dontlu 2004). Yasada da belirtildiği gibi organ bağışlamanın organlarını bağışlayan kişiye maddi olarak herhangi bir yükü bulunmamaktadır. Ayrıca organ nakline gereksinimi olan bireyin, tıbbi tedavi masraflarının oldukça fazla olduğu, bunun da bireye ve ülke ekonomisine olumsuz yönde yansıdığı unutulmamalıdır (Özmen ve ark.2008).

Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de önemli bir sağlık sorunu olan organ nakli için gerekli, ancak yetersiz sayıdaki organ bağışını arttırmak için halkın bilgilendirilmesi ve katılımlarının sağlanmasının gerekliliği ortadadır. Bunun için, toplumun bu konudaki düşünceleri, bilgisi, varsa organ bağışını ve katılımlarını olumsuz yönde etkileyen faktörlerin belirlenmesi gerekmektedir (Özdağ 2001).

Bu bilgilerden yola çıkılarak bu araştırma, hastanede yatan hastaların yakınlarının organ bağışı ile ilgili bilgi ve tutumlarını değerlendirmek amacıyla tanımlayıcı olarak planlanmış ve uygulanmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmaya, 15 Nisan–31 Mayıs 2007 tarihleri arasında Bandırma Mustafa Güven Karahan (160 yataklı) ve Kapıdağ Devlet Hastanelerinde (250 yataklı) yatarak tedavi gören hastaların yakınlarından araştırmaya katılmayı kabul eden 338 kişi alınmıştır. Veriler, araştırmacılar tarafından literatür doğrultusunda hazırlanan 26 soruluk anket formu aracılığı ile toplanmıştır. Anket formu sosyo-demografik özellikler (11 soru), organ bağışına yönelik bilgi (3 soru) ve tutumları (12 soru) içeren sorulardan oluşmuştur. Araştırmanın yürütülmesi için kurumlardan yazılı izin ve çalışmaya katılan kişilere araştırmanın amacı anlatıldıktan sonra sözel onam alınmıştır. Anket formları araştırmaya katılan kişilerin kendileri tarafından doldurulmuş ve anket formunun cevaplaması yaklaşık 15 dk sürmüştür.

Veriler, SPSS 11.0 bilgisayar istatistik paket programında değerlendirilmiş, verilerin analizinde tanımlayıcı istatistikler ve ki kare testi kullanılmıştır.

BULGULAR

Tablo 1'de görüldüğü gibi araştırmaya katılan hasta yakınlarının yaş ortalaması 40.72±13.28'dir. Araştırma grubunun %42'sinin cerrahi servislerde yatan hastaların yakınları olduğu, %73'inin kadın, %76.9'unun evli, % 52.4'ünün ilkokul mezunu, %80.2'sinin çocuk sahibi, %54.4'ünün ev hanımı olduğu saptanmıştır. Hasta yakınlarının %71.0'ının ilçede yaşadığı, %48.2'sinin sağlık güvencesinin SSK, %56.8'inin gelirinin giderine eşit, %28.1'inin kronik bir hastalığı olduğu belirlenmiştir.

Araştırmaya katılan hasta yakınlarının %55.3'ü organ bağışı ile ilgili bilgiye sahip olduğunu, %88.8'i bu bilgiyi televizyon ve radyodan aldığını, %77.2'si organ bağışı ile ilgili bilgilerini yeterli bulmadığını, %96.4'ü organlarını bağışlamadığını, %97.9'u organ bağış kartları olmadığını ifade etmişlerdir. Hasta yakınlarına organ bağışı ile ilgili düşünceleri sorulduğunda; %64.8'i hayatı kurtarmak için harcanan emeğe değdiğini, %90.5'i organ bağışının gerekliliğine inandığını, %75.4'ü organ bağışında bulunmak istediğini, %73.7'si öldükten sonra organlarını bağışlayacaklarını, %58.9'u yakınlarına organlarını bağışlayabileceğini, %92.0'ının organ bağışı için gerekli şartları bilmediklerini ve %65.7'si organ bağışını arttırmak için sağlık eğitimi yapılması gerektiğini bildirmişlerdir (Tablo 2).

Hasta yakınlarının ölümden sonra organları bağışlama nedenleri Tablo 3'de verilmiştir. Buna göre; araştırma grubunun %74.9'u birisinin hayatını kurtarmak, %44.1'i belki kendisinin de organa ihtiyacı olabileceği, %42.9'u bir insanlık görevi olduğu, %39.9'u organın çürüyüp gitmektense işe yaraması ve %37.6'sı öldükten sonra organının başkasında yaşaması gibi nedenlerle organ bağışı yapmak istediklerini belirtmişlerdir.

Aile ve Toplum Yıl: 11 Cilt: 5 Sayı: 17 Nisan-Mayıs-Haziran 2009
ISSN: 1303-0256

Tablo 1. Hasta Yakınlarını Tanıtıcı Özellikler (n=338)

Tanıtıcı özellikler	Sayı	%
Yaş ort: 40.72±13.28		
40 yaş ve altı	169	50.0
41 yaş ve üzeri	169	50.0
Klinik		
Dahili birimler	196	58.0
Cerrahi birimler	142	42.0
Cinsiyet		
Erkek	91	26.9
Kadın	247	73.1
Medeni durum		
Evli	260	76.9
Bekar /dul/boşanmış	78	23.1
Eğitim durumu		
İlkokul mezunu	177	52.4
Ortaokul mezunu	48	14.2
Lise mezunu	76	22.5
Yüksekokul mezunu	37	10.9
Çocuk sahibi olma durumu		
Çocuk yok	67	19.8
Çocuk var	271	80.2
Meslek		
Emekli	37	10.9
Ev hanımı	184	54.4
Memur	25	7.4
İşçi	43	12.7
Diğer	49	14.5
Yaşanan yer		
İl	28	8.3
İlçe	240	71.0
Köy/kasaba	70	20.7
Sosyal güvence		
Emekli Sandığı	53	15.7
SSK	163	48.2
Bağ-kur	74	21.9
Diğer	48	14.2
Gelir durumu		
Gelir giderden az	125	37.0
Gelirim giderime eşit	192	56.8
Gelirim giderimden fazla	21	6.2
Kronik bir hastalık olma durumu		
Evet	95	28.1
Hayır	243	71.9

Aile ve Toplum Yıl: 11 Cilt: 5 Sayı: 17 Nisan-Mayıs-Haziran 2009
ISSN: 1303-0256
Aile ve Toplum
EĞİTİM-KÜLTÜR VE ARAŞTIRMA DERGİSİ

Tablo 2. Hasta Yakınlarının Organ Bağışı ile İlgili Görüşleri (n=338)

Organ Bağışı ile İlgili Görüşler	Sayı	%
Organ bağışı hakkında bilgi sahibi olma durumu		
Evet	187	55.3
Hayır	151	44.7
Bilginin nereden alındığı (n=187)		
Televizyon, radyo	166	88.8
Gazete, dergi	11	5.9
Mesleki yayınlar	5	2.7
Diğer (çevre, özel eğitim)	5	2.7
Organ bağışı konusundaki bilgileri yeterli bulma durumu		
Evet	77	22.8
Hayır	261	77.2
Organları bağışlama durumu		
Evet	12	3.6
Hayır	326	96.4
Organ bağış kartı olma durumu		
Evet	7	2.1
Hayır	331	97.9
Organ bağışı hakkında düşünceler		
Korkutucu ve çok tehlikeli bir ameliyat	49	14.5
İnsan sevgisini yaşatmak	49	14.5
Hayatı kurtarmak için harcanan emeğe değer	219	64.8
Dinen yasak	21	6.2
Organ bağışının gerekliliğine inanma		
Evet	306	90.5
Hayır	32	9.5
Organ bağışında bulunmak isteme durumu		
Evet	255	75.4
Hayır	83	24.6
Organ bağışında bulunma zamanı (n=255)		
Yaşarken	15	5.9
Öldükten sonra	188	73.7
Her ikisi	52	20.4
Yakınlarına organlarını bağışlama durumu		
Evet	199	58.9
Hayır	139	41.1
Organlarınızı parayla bağışlama (satma) durumu		
Evet	36	10.7
Hayır	302	89.3
Organ bağışı için gerekli şartları bilme durumu		
Evet	27	8.0
Hayır	311	92.0
Organ bağışını arttırmanın yolları		
Sağlık eğitimi	222	65.7
Donörler için ayrıcalıklar	6	1.8
Medya	60	17.8
Bilmiyorum	50	14.8

Tablo 3. Hasta Yakınlarının Ölümden Sonra Organları Bağışlama Nedenleri (n=338)

Bağışlama Nedenleri*	Sayı	%
Birisinin hayatını kurtarmak	253	74.9
Öldükten sonra organın başkasında yaşaması	127	37.6
Belki kendisinin de organa ihtiyacı olabileceği	149	44.1
İnsanlık görevi	145	42.9
Organın çürüyüp gitmektense işe yarıyor olması	135	39.9
Medyadan etkilenme	13	3.8
Yakın akraba ya da arkadaşlardan etkilenme	7	2.1
Heyecan arama	3	0.9
Diğerleri için organ bağışlamayı isteme	4	1.2
Diğerlerinden saygı görme	6	1.8
Dini inançlar	17	5.0
Nedeni yok	4	1.2

*Sadece evet cevapları alınmıştır.

Araştırma grubunun organ bağışlamama nedenlerine bakıldığında; %20.4'ü hekimlere güvenmeme, %16.0'ı kişisel tercih, %10.9'u kararsızlık %9.5'i vücut bütünlüğünün bozulmasını istememe nedeniyle organlarını bağışlamak istemediklerini belirtmişlerdir (Tablo 4).

Tablo 4. Hasta Yakınlarının Ölümden Sonra Organları Bağışlamama Nedenleri (n=338)

Bağışlamama Nedenleri*	Sayı	%
Organ bağışına karşı olma	30	8.9
Dini inançlar	28	8.3
Bağışlanmış organları uygunsuz kullanmak	29	8.6
Ailenin organ bağışına karşı olması	10	3.0
Vücut bütünlüğünün bozulmasını istememek	32	9.5
Korku, kendini hazır hissetmeme	23	6.8
Ölüm hakkındaki geleneksel fikirler	28	8.3
Kararsızlık	37	10.9
Hekimlere güvensizlik	69	20.4
Cesede eziyet	29	8.6
Kendisini organ nakline uygun bulmama	14	4.1
Medyadan etkilenme	26	7.7
Kişisel tercih	54	16.0
Beyin ölümü olsa bile kalbi çalışırken organ alınması	25	7.4
Organ bağışı hakkında yeterli bilgiye sahip olmama	14	4.1
Belirli bir nedeni yok	12	3.6

*Sadece evet cevapları alınmıştır.

Aile ve Toplum Yıl: 11 Cilt: 5 Sayı: 17 Nisan-Mayıs-Haziran 2009
ISSN: 1303-0256
Aile ve Toplum
EĞİTİM-KÜLTÜR VE ARAŞTIRMA DERGİSİ

Hasta yakınlarının bazı demografik özellikleri ile organ bağışı yapmak isteme durumu karşılaştırıldığında; yaş, cinsiyet, meslek ve yaşanan yer arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmamasına rağmen (p>0.05), eğitim düzeyi ve yakınlarına organlarını bağışlama durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur (p<0.05). Eğitim düzeyinde farkı yaratan grup ilkokul mezunu olma durumudur (Tablo 5).

Tablo 5. Hasta Yakınlarının Bazı Demografik Özellikleri İle Organ Bağışı Yapmak İsteme Durumunun Karşılaştırılması

Sosyo-demografik Özellikler	ORGAN BAĞIŞINDA BULUNMAK İSTEME				İstatistiksel Değer
	Evet		Hayır		
	Sayı	%	Sayı	%	
Yaş					
40 yaş ve altı	135	79.9	34	20.1	χ^2 =3.593 p=0.058
41 ve üzeri	120	71.0	49	29.0	
Cinsiyet					
Erkek	75	82.4	16	17.6	χ^2 =3.269 p=0.071
Kadın	180	72.9	67	27.1	
Meslek					
Emekli	29	78.4	8	21.6	χ^2 = 7.013 p=0.135
Ev hanımı	130	70.7	54	29.3	
Memur	18	72.0	7	28.0	
İşçi	37	86.0	6	14.0	
Diğer	41	83.7	8	16.3	
Eğitim düzeyi					
İlkokul	119	67.2	58	32.8	χ^2 =14.107 p= 0.003
Ortaokul	40	83.3	8	16.7	
Lise	63	82.9	13	17.1	
Yüksekokul	33	89.2	4	10.8	
Yaşanan yer					
İl	24	85.7	4	14.3	χ^2 = 4.392 p= 0.111
İlçe	184	76.7	56	23.3	
Köy/kasaba	47	67.1	23	32.9	
Yakınlarına organlarını bağışlama					
Evet	170	85.4	29	14.6	χ^2 = 26.033 p=0.000
Hayır	85	61.2	54	38.8	

χ^2: Pearson Ki kare

Aile ve Toplum Yıl: 11 Cilt: 5 Sayı: 17 Nisan-Mayıs-Haziran 2009
ISSN: 1303-0256

TARTIŞMA

Tarihsel gelişimine bakıldığında organ nakli konusunda ilerlemeler olmasına karşın yine de arzulanan düzeye ulaşılamadığı görülmektedir. Buna yol açan birçok olumsuz etkenin yanında organ bağışlarındaki sayısal azlık bunlardan birisini oluşturmaktadır (Çelebi ve ark. 2002). Çelebi ve ark. (2002) sağlık çalışanı olan ve olmayanların organ bağışına bakış açılarını değerlendirdikleri çalışmalarında organ bağışlama oranını sağlık çalışanlarında %4.1, sağlık çalışanı olmayanlarda %3.2 olarak belirlemişlerdir.

Taner ve ark.'nın (2002) Kırıkkale'de yaptıkları çalışmada araştırmaya katılan hastaların hiçbirinin organ bağışında bulunmadığı saptanmıştır. Kalp damar cerrahisi kliniğine başvuran hasta ve yakınları ile yapılan çalışmada; organ naklini kabul edenler %88, reddedenler %12 olarak bulunmuştur (Alat ve ark. 2007).

Yurt dışında yapılan çalışmalarda; Çin'de halkın %70'i (Liu ve ark.1997), öğrencilerin %61.3'ü (Chen ve ark. 2006), Hong Kong'da ise halkın %60.3'ünün organ bağışlamaya istekli olduğu bildirilmiştir (Yeung ve ark. 2003). Başka bir çalışmada organ bağışlamayı isteme oranı %64.5 olarak saptanmıştır (Golchet ve ark. 2000). Fransız halkı ile yapılan diğer bir çalışmada halkın %90'ının organ bağışını kabul ettiği belirtilmiştir (Cantarovich 2005). Avrupa ülkelerinde ailelerin organ bağışını red oranı yaklaşık %30 olarak bildirilmiştir (Schutte 2002). Bu çalışmada ise hasta yakınlarının %3.6'sının organlarını bağışladığı, %75.4'ünün organ bağışında bulunmak istediği saptanmıştır (Tablo 2). Araştırmamızda incelenen grubun organ bağışında bulunma istekleri, diğer çalışmalardan elde edilen bulgulardan daha yüksek bulunmuştur. Bu sonuç sevindiricidir ve katılımcıların çoğunluğunun organ bağışının önemini kavradıklarını düşündürtmektedir.

Ülkemizde organ bağışı ile ilgili ilk yasanın 1979 yılında çıkarılması, 1982 yılında gözden geçirilmesi ve yeni şeklinin yürürlüğe girmesi ile organ bağışı konusuna hukuki yönden bir zemin hazırlanmıştır. Bu yasada kişinin, organ ve dokularını bağışladığını gösterir resmi ya da yazılı bir vasiyeti yoksa yakınlarının rızası ile ölünün organ ve dokularının alınabileceği belirtilmektedir (Naçar ve ark. 2001). Araştırma kapsamında, hasta yakınlarının %5.9'u organlarını yaşarken, %73.7'si öldükten sonra bağışlamak istediklerini belirtmişlerdir (Tablo 2). Öldükten sonra organlarını bağışlama oranının yüksek olma nedeninin kişinin yaşarken ölümünü düşünmek istememesi ve bu konuda kendisi ile ilgili karar vermekten kaçınması ile ilişkili olabileceği düşünülmektedir.

İngiltere'de Güney Asya kökenli kişiler ile yapılan bir çalışmada kişilerin %16'sının organ bağış kartı olduğu saptanmıştır (Ahmed ve ark. 1999). Suudi Arabistan'da yapılan başka bir çalışmada kadavradan organ bağışının hasta yakınlarının kabul etmemesi ve sadece %13'ünün organ bağış kartı taşıması nedeni ile düşük olduğu bildirilmiştir (Al Sebayel ve Khalaf 2004). Bu araştırmada grubun %90.5'i organ bağışının gerekliliğine inanmasına ve %75.4'ünün organ bağışında bulunmak istemesine karşın, sadece %3.6'sının organlarını bağışladığı ve %2.1'inin organ bağış kartı olduğu saptanmıştır (Tablo 2). Bu durumun organ bağışı öncesinde yapılacakların tam bilinmemesinden kaynaklandığı kanısındayız.

Yapılan birçok çalışmada görsel ve yazılı yayınların organ bağışı konusunda toplumun bilgilendirilmesinde etkili olduğu görülmüştür (Akgün ve ark. 2002, Bölükbaş ve ark. 2004, Yaşar ve ark. 2008, Özmen ve ark.2008). Bu araştırmaya katılan kişilerin %55.3'ü organ bağışı hakkında bilgisi olduğunu ve %88.8'inin sahip oldukları bu bilgileri radyo ve televizyon aracılığı ile edindiklerini ifade etmişlerdir (Tablo 2). Organ bağışı konusunda en

çok bilgi edinilen kaynak olarak medyanın gösterilmesi literatür bulguları ile paralellik göstermektedir. Bu sonuç, organ nakli ve organ bağışı konusunda medya ile olumlu ilişkiler içinde bulunulmasının ve medyanın doğru yönlendirilmesinin organ bağışındaki önemini ortaya koymaktadır.

Antalya ilinde görev yapan 291 din görevlisi ile yapılan çalışmada bu kişilerin %86'sı organ bağışının bir insanlık görevi olduğunu ifade etmişlerdir (Keçecioğlu ve ark. 2000). Üniversite öğrencileri ile yapılan çalışmalarda da öğrenciler organ bağışı ile ilgili olarak hayat kurtarmak, çürüyüp gidecek olan organın işe yaraması, öldükten sonra organının başkasında yaşaması gibi nedenlerle organlarını bağışlamayı düşündüklerini belirtmişlerdir (Bölükbaşı ve ark. 2004, Özer ve ark. 2008). Bu araştırmadan elde edilen bulgular da literatüre benzer bulunmuştur (Tablo 3).

Sağlık çalışanı olan ve olmayan kişiler ile yapılan bir çalışmada, organ bağışlamayı reddeden sağlık çalışanlarında en sık nedenler; korku (%28.7), dini inanç (%17.1) ve hekimlere güvensizlik (%11.6) iken bu oranlar sağlık çalışanı olmayanlarda sırasıyla %17.4, %20 ve %20 olarak bulunmuştur (Çelebi ve ark. 2002). Din görevlileri ile yapılan araştırmada, organ bağışlamama nedenleri; organlarının kendilerinin onaylamadığı kişilere nakledileceğinden korkma (%28), organ bağışının İslam dinine göre uygun olmadığını düşünme (%17), yakınlarının vücut bütünlüğünün bozulmasını istememe (%17) ve yakınlarının tam ölmeden organlarının alınacağını düşünme (%10) olarak belirtilmiştir (Keçecioğlu ve ark. 2000). Alat ve ark.'nın (2007) çalışmasında hasta ve hasta yakınları organ nakli red nedenleri; dine aykırı olma (%29), tüm organların tam olması (%20), hastalık bulaşması (%10), diğer nedenler (%13) olarak saptanmıştır. Bu araştırmada araştırma grubunun organ bağışlamama nedenleri; %20.4'ü hekimlere güvenmeme, %16.0'ı kişisel tercih, %10.9'u kararsızlık %9.5'i vücut bütünlüğünün bozulmasını istememe nedeniyle organlarını bağışlama istemediklerini belirtmişlerdir (Tablo 4).

Golchet ve ark.(2000) kişilerin organ bağışına karşı çıkmalarında, büyük oranda dini inanışların, daha az oranda ise kişisel korkuların, vücut bütünlüğüne yönelik kaygıların rol oynadığı vurgulanmaktadır. Bu çalışmada organ bağışlama nedeni olarak din (%8.3) diğer nedenlerden daha düşük bulunmuştur. Nitekim, Keçecioğlu (2000), Dutra ve ark.(2004), Göz ve ark. (2006) organ bağışı ile ilgili olarak yapmış oldukları araştırmaların sonuçları da dini inançların organ bağışı üzerinde olumsuz etkisinin fazla olmadığını ortaya koymaktadır. Diyanet İşleri Başkanlığı Din İşleri Yüksek Kurulunun da organ bağışını insanın insana yapabileceği en büyük yardım olarak tanımlamış olması nedeniyle, ülkemizde dini inançların organ bağışını olumsuz boyutta etkileyecek kadar etkili olmadığı düşünülmektedir (Dontlu 2004). Din işlerinden sorumlu kurumların, yapacağı açıklamalarla bu oranların daha da yükseleceği düşünülmektedir. Yine Özdağ'ın (2001), farklı ülkelerde toplumun organ bağışına bakışını incelediği çalışmasında; gelişmiş Batı toplumları ile gelişmekte olan ülkeler ve doğu toplumlarında konuya ilişkin görüş ve kabulde dinsel farklılıklar olsa da, bireylerin yaş, cinsiyet ve eğitimlerinin organ bağışında daha belirleyici olduğu bildirilmiştir. Araştırma bulgularımız literatür bulgularını destekler niteliktedir.

Alat ve ark.'nın (2007) çalışmalarında organ naklini kabul edenlerin en sık 30-50 yaş arasında olduğu ve organ naklini kabul edenler ve etmeyenler arasında cinsiyet dağılımı açısından fark olmadığı bulunmuştur. İki grubun eğitim düzeylerinin dağılımı arasında istatistiksel fark saptanmış üniversite mezunu ve üzeri eğitim düzeyine sahip olanlar organ naklini daha sıklıkla kabul etmişlerdir. Bu çalışmada 40 yaş ve altındaki grubun, erkeklerin ve yüksekokul mezunu olan kişilerin daha fazla

organ bağışında bulunmak istedikleri saptanmıştır (Tablo 5). Organ naklini kabul edenlerin çoğunlukla üniversite mezunu olması eğitimin önemini vurgulamaktadır.

Yurt dışında yapılan bir çalışmada canlı vericilerin daha çok kırsal kesim insanlarından elde edildiği bildirilmekle birlikte (Pontin ve ark. 1999), bu çalışmada ilde yaşayan kişilerin daha fazla organ bağışında bulunmak istedikleri belirlenmiştir (Tablo 5). Bulgular literatür bulgularına uygunluk göstermemektedir. Bu farkın bizim ülkemizde kırsal kesimde yaşayan halkın eğitim seviyesinin daha düşük olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Katar'da yapılan bir çalışmada Katar'lı olan ve olmayan halkın birinci derece yakınlarına organ bağışlama oranı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmamış ve her iki grupta da bağış yapma oranı düşük bulunmuştur (El-Shoubaki ve Bener 2005). Bu çalışmada birinci derece yakınlarına kendi organlarını bağışlamak isteyenlerin sayısı istemeyenlerden yüksektir (Tablo 5). Bu sevindirici bir durumdur. Araştırmadan elde edilen sonuç literatür bulgularını desteklememektedir.

SONUÇ

Araştırma sonucunda; hasta yakınlarının organ bağışı konusunda bilgi eksiklikleri, tutum ve davranışlarının farklı olduğu, organ bağışlamak isteyenlerin çok azının organ bağışında bulundukları saptanmıştır.

Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda;

Yaşanılan bölgenin kültür, değer, inanç ve geleneklerini dikkate alan, sorunun önemini ve kişilerin farkındalıklarını arttıran, konuya ilgi duymalarını ve bilgilenmelerini sağlayan sağlık eğitim programlarının medya ile işbirliği içinde hazırlanması,

Yapılacak bu eğitimlerin, bilgilendirmenin belirli bir program çerçevesinde ve konunun uzmanı kişilerce yapılması,

Özellikle TV'de yerel-ulusal sanatçı ve sevilen kişilerin, organ bağışı/nakline yönelik programlarda rol alması ve öncülük etmelerinin sağlanması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

Ahmed W, Harris S, Brown E. (1999). Attitutes to organ donation among South Asians in an English high street. J R Soc Med, 92 (12):626-627.

Akgün S, Tokalak I, Erdal R. (2002). Attitudes and behavior related to organ donation and transplantation: a survey of university students. Transplant Proc, 34(6): 2009-2011

Aksoy Ş. (2003). Kadavradan organ bağışını artırmaya yönelik bir öneri. T Klin Tıp Etiği-Hukuku-Tarihi, 11:189-194.

Al Sebayel MIM, Khalaf H. (2004). Knowledge and attitude of ıntensivists toward organ donation in Riyadh. Saudi Arabia. Transplantation Proceedings, 36:1883–1884.

Alat İ, Akpınar MB, Eğri M, Aydın N, Aydemir İK, Aldemir M, Eroğlu T, Özgür B, Erbaş F, Nisanoğlu V. (2007). Doku ve organ naklinde hasta ve yakınlarının görüşleri. Anadolu Kardiyol Derg,7: 316-317.

Bölükbaş N, Eyüpoğlu A, Kurt P. (2004). Organ bağışı hakkında üniversite öğrencilerinin düşünceleri. O.M.Ü. Tıp Dergisi, 21(2): 73–77.

Cantarovich F. (2005). Influence of socioeconomic and ethical factors on people's behaviour regarding the use of cadaveric organs. Transplantation Proceedings, 37: 539–542.

Chen JX, Zhang TM, Lim FL, Wu HC, Lei TF, Yeong PK, Xia SJ. (2006). Current knowledge and attitudes about organ donation and transplantation among Chinese university students. Transplantation Proceedings, 38: 2761–2765.

Çelebi F, Balık AA, Yılmaz İ, Polat KY. (2002). Doğu Anadolu Bölgesi insanı organ bağısına nasıl bakıyor?. T Klin Tıp Etiği-Hukuku-Tarihi,10:34-38.

Dontlu AÇ. (2004). Organ bağışı ve naklinde etik, dinsel ve yasal yaklaşımlar. Diyaliz Transplantasyon ve Yanık, 15 (2): 69-76.

Dutra MM, Bonfim TA, Pereira IS, Figueiredo IC, Dutra AM & Lopes AA. (2004). Knowledge about transplantation and attitudes toward organ donation: a survey among medical students in northeast Brazil. Transplantation Proceedings, 36: 818–820.

El-Shoubaki H, Bener A. (2005). Public Knowledge and attitudes toward organ donation and transplantation: A cross-cultural study. Transplantation Proceedings, 37:1993–1997.

Golchet G, Carr J, Harris MG. (2000). Why don't we have enough cornea donors? A literature review and survey. Optometry, 71:318-28.

Göz F, Gürelli ŞŞ. (2007). Yoğun bakım hemşirelerinin organ bağışı ile ilgili düşünceleri. Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi, 2(5): 77-88.

Göz, F., Göz, M., ve Erkan, M. (2006). Knowledge and attitudes of medical, nursing, dentistry and health technician students towards organ donation: a pilot study, Journal of Clinical Nursing 15: 1371–1375.

Kececioglu N, Tuncer M, Yücetin L, Akaydın M, Yakupoğlu G. (2000). Attitudes of religious people in Turkey regarding organ donation and transplantation. Transplantation Proceedings, 32: 629–630.

Liu Y, Lei H, Qui F. (1997). Investigation of attitudes towards organ transplantation in young people in China. Chin Med J (Engl), 110(3):210-215.

Naçar M, Çetinkaya F, Kanyılmaz D, Tokgöz B, Utaş C. (2001). Hekim adaylarının organ nakline bakış açıları. Türk Nefroloji Diyaliz ve Transplantasyon Dergisi,10(2):123-128.

Özdağ N. (2001). Organ nakli ve bağışına toplumun bakışı. C. Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, 5(2): 46-55.

Özer FG, Karamanoğlu AY, Beydağ KD, Fidancıoğlu H, Akıncı E, Şanlı D, Tembelo D, Bozkurt L, Urak S. (2008). Sağlık Yüksekokulunda öğrenim gören bir grup öğrencinin organ nakli/bağışına yönelik görüşleri ve bilgi düzeylerine eğitimin etkisi. TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni, 7(1): 39–46.

Özmen, D, Çetinkaya, AÇ. Sarizeybek, B, Zeybek A. (2008). Celal Bayar Üniversitesi Manisa Sağlık Yüksekokulu öğrencilerinin organ bağısına ilişkin bilgi ve görüşleri. Türkiye Klinikleri J Med Sci , 28:311–318.

Pontin AR, Botha J, Poscoe MD, Kahn D. (1999). Does rural follow-up of renal allografts give impared graft survival in a thirt-world country? Transplantation Proceedings, 31:3279.

Schutte G. (2002). 25 years of organ donation: European initiatives to increase organ donation. Transplant Proc, 34(6):2005-2006.

Taner P, Akarsu C, Ergin A, Dervişoğulları S. (2002). Kırıkkale ilinde organ bağışı ve keratoplastiye yaklaşım. T Klin Oftalmoloji,11:122-125.

Yaşar M, Oğur R, Uçar M, Göçgeldi E, Yaren H, Tekbaş FÖ, Korkmaz A. (2008). Bir Sağlık Meslek Yüksekokulu son sınıf öğrencilerinin organ bağışı konusundaki tutumları ve tutumlarına etki eden faktörler. Genel Tıp Dergisi,18 (1): 33- 37.

Yeung I, Kong SH, Lee J. Attitudes towards organ donation in Hong Kong. Soc Sci Med 2000; 50(11): 1643-54.

Yücetin L, Keçecioğlu N, Ersoy FF. (2003). Türkiye'de organ bağışı ve nakline bir bakış. Diyaliz Transplantasyon ve Yanık,14 (2):115-118.

Dergi Adı	ISSN	e-ISSN	Konu Dağılımı
Aile ve Toplum	1303-0256		[2011 Sosyal Sosyal > Aile Çalışmaları, 2010 Sosyal Sosyal > Aile Çalışmaları, 2009 Sosyal Sosyal > Aile Çalışmaları]
Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi	2148-9424	2651-4265	[2019 Sosyal Sosyal > Tarih, 2018 Sosyal Sosyal > Tarih, 2017 Sosyal Sosyal > Tarih, 2016 Sosyal Sosyal > Tarih, 2015 Sosyal Sosyal > Tarih, 2014 Sosyal Sosyal > Tarih, 2013 Sosyal Sosyal > Tarih, 2012 Sosyal Sosyal > Tarih]